

ACTA HYGIENICA
 EPIDEMIOLOGICA
 ET MICROBIOLOGICA
 1/2020

**Metodické doporučení Státního zdravotního ústavu
k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí
a mládeže – správná praxe bezpečného provozu
veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže**

Magdalena Zimová
Zdeňka Podolská
Libor Dupal

Státní zdravotní ústav

ISSN 1804-9613

Metodické doporučení Státního zdravotního ústavu k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí a mládeže – správná praxe bezpečného provozu veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže

Abstrakt: Dětská hřiště a sportovní zařízení vytvářejí prostor pro vhodné využívání volného času dětí a mládeže. Pohybové aktivity a sport ale mohou být zdrojem řady zdravotních rizik. Metodické doporučení stanoví postupy směřující k zajištění prevence úrazů a k dodržení bezpečnostních požadavků na materiály, které se k výstavbě a vybavení uvedených zařízení používají.

Klíčová slova: sportovní zařízení, dětské hřiště, děti, mládež, prevence úrazů, bezpečnost materiálů

Methodological recommendation made by the National Institute of Public Health to provide and enhance safety and health protection for children and youth – good practice for safety management at public playgrounds and sport facilities for children and youth.

Abstract: Playgrounds and sport facilities provide opportunities for leisure activities beneficial to children and youth. However, sport and physical activities may also pose health risks. Methodological recommendations set procedures to prevent injuries and to implement safety measures for materials used for construction and equipment of the above-mentioned facilities.

Key words: sport facility, playground, children, youth, injury prevention, material safety

Doporučená citace: Zimová M, Podolská Z, Dupal L. Metodické doporučení Státního zdravotního ústavu k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí a mládeže – správná praxe bezpečného provozu veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže. Acta Hyg Epidemiol Microbiol. 2020;(1):1-15.

©Vydal Státní zdravotní ústav 2020

Žádná část časopisu nesmí být reprodukována tiskem, fotografickou cestou, počítačovými soubory dat nebo jinými způsoby bez předchozího písemného svolení vydavatele.

Redakční rada:

Prof. MUDr. Vladimír Bencko, DrSc., Ústav hygieny a epidemiologie 1. LF UK

RNDr. František Rettich, Centrum epidemiologie a mikrobiologie, Státní zdravotní ústav

MUDr. Jaroslav Volf, Oddělení pracovního a preventivního lékařství, FN Ostrava

Mgr. Jana Veselá, Středisko vědeckých informací, Státní zdravotní ústav

Adresa redakce:

Státní zdravotní ústav, redakce časopisu AHEM, Šrobárova 49/48, 100 00 Praha 10,

telefon: 267082288, e-mail: vaclava.novakova@szu.cz

ACTA HYGIENICA
EPIDEMIOLOGICA
ET MICROBIOLOGICA

Metodické doporučení Státního zdravotního ústavu k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí a mládeže – správná praxe bezpečného provozu veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže

MUDr. Magdalena Zimová¹, CSc., Ing. Zdeňka Podolská¹, Ing. Libor Dupal²

¹Státní zdravotní ústav, Centrum zdraví a životního prostředí, Praha

²Kabinet pro standardizaci, o.p.s., Praha

Úvod

Výstavba a provoz dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen a podobných zařízení určených pro děti a mládež (dále jen veřejná zařízení) jsou nezastupitelným vkladem pro přirozený rozvoj osobnosti dítěte. Veřejná zařízení nabízejí prostor pro vhodné trávení volného času s využitím pohybových aktivit. Pohybové aktivity a sport mohou být zároveň zdrojem rizik, zranění a úrazů. Úraz a jeho následky mají dopad nejen pro dítě nebo dorostence, pro jeho rodinu a blízké okolí, zdravotnictví, ale jsou i problémem psychické, sociální a ekonomické péče a znamenají značnou zátěž pro celou společnost. Úrazy jsou způsobeny omezeným počtem faktorů a většina z nich je ovlivnitelná cílenou prevencí. Prevence nejen předchází újmě na zdraví, ale vede ke snížení nákladů na léčbu úrazů.

Při poskytování bezpečných služeb mohou být pro majitele/zřizovatele/provozovatele (pro účely metodiky dále jen provozovatel) velmi užitečné samoregulující nástroje, např. značky kvality spravované v důvěryhodných systémech (např. Program Česká kvalita v rámci Národní politiky kvality), či postupy správné praxe pro provoz.

Rada kvality ČR, ustavená při Ministerstvu průmyslu a obchodu, zaštiťuje program Česká kvalita. Cílem programu je zviditelnit důvěryhodné značky kvality, které druhé straně, obvykle spotřebiteli, dávají přidanou hodnotu z hlediska přínosu kvality za náročných podmínek přijetí do programu.

Do tohoto programu byla přijata i značka kvality „Hřiště – Sportoviště – Tělocvična – Ověřený provoz“, která je průkazem a dokladem pro uživatele veřejného zařízení i pro jeho provozovatele o svědomitém provozování veřejného zařízení v náležité kvalitě a bezpečnosti. Je dobrovolnou deklarací provozovatele o bezpečnosti provozu celého zařízení – hřiště a sportoviště, tedy nikoli pouze jednotlivých herních či sportovních prvků. Podstatou pro udělení licence k držení značky je ověřená a posléze průběžně ověřovaná kvalita a bezpečnost provozu třetí stranou nezávislou na výrobci, provozovateli apod.

Obecně tato zařízení musí splňovat i bezpečnostní požadavky na materiály, které jsou vhodné pro jejich výstavbu a výrobu jejich zařízení. Výběr materiálu i jejich použití musí být v souladu s příslušnými evropskými normami. Zvýšená pozornost musí být věnována výběru materiálu tam, kde se očekává přímý kontakt s kůží nebo kdy je zařízení vystaveno klimatickým podmínkám, např. vysoké teplotě.

Při výběru materiálů nebo hmoty pro zařízení dětského hřiště nebo povrchu tlumícího dopad je nutné zvážit jejich možný toxický účinek na zdraví a životní prostředí.

V České republice existuje platná legislativa, která reguluje uvádění prvků pro uvedená zařízení na trh. Vlastní provoz veřejných zařízení je však regulován v menší míře.

Pro správné provozování herních a sportovních zařízení bylo proto Státním zdravotním ústavem ve spolupráci s Kabinetem pro standardizaci, o.p.s., vypracováno **Metodické doporučení Státního zdravotního ústavu k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí a mládeže – správná praxe bezpečného provozu veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže** (dále jen metodické doporučení).

Metodické doporučení zohledňuje dosavadní vývoj evropské normalizace v tomto oboru, stejně jako další nástroje a dokumenty, včetně nadresortních programů, jako jsou Zdraví 21 (Ministerstvo zdravotnictví), Národní politika kvality a Program Česká kvalita (Ministerstvu průmyslu a obchodu) aj.

Cílem tohoto metodického doporučení je v rámci péče o zdraví dětí a mládeže posílit přístupy k bezpečné výstavbě a provozování jednotlivých prvků i celých veřejných zařízení dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen a podobných zařízení určených pro děti a mládež. Současně se zabývá řízením provozu, podmínkami údržby a zajištění bezpečnosti účinnými kontrolními mechanismy. Metodické doporučení bylo zpracováno v souladu s národní legislativou i legislativou EU a evropskými normami; jejím základním účelem je správná aplikace norem na základě aktuálních praktických, technologických či vědeckých znalostí a zkušeností.

Článek 1

Předmět a rozsah úpravy

Metodické doporučení stanoví postupy správné praxe vedoucí k zajištění prevence a ochraně zdraví a bezpečnosti dětí, žáků, mládeže a veřejnosti při užívání veřejných zařízení dětských a sportovních hřišť, tělocvičen a souborů určených k provozování sportovní činnosti (dále veřejná zařízení). Součástí tohoto metodického doporučení je i seznam souvisejících právních předpisů, technických norem, dalších metodických doporučení a jiných zdrojů informací. Tyto seznamy jsou indikativní, neboť předpisová základna je v neustálém vývoji.

Metodické doporučení je určeno pro provozovatele a statutární zástupce všech veřejných zařízení a objektů, ve kterých se nacházejí zařízení herních prvků s charakterem dětského hřiště nebo prvky sportovního charakteru. Jde především o tyto subjekty:

- veřejnou správu (provozující veřejná dětská i sportovní hřiště a sportoviště);
- jesle, mateřské školy;
- školství (obecně pro školy a školská zařízení vedená ve školském rejstříku);
- komerční a zájmovou sféru (supermarkety, hotely, restaurace, nemocnice, ústavy, čerpací stanice, centra pro volný čas, dětské koutky, herny, rekreační zařízení);
- tělocvičné jednoty, tělovýchovná sdružení, sportovní kluby, fitcentra;
- majitele domů, bytová družstva či společenství vlastníků jednotek.

Metodické doporučení neobsahuje doporučení pro vybavení pro sport a dětská hřiště pro rekreační činnosti a některá jiná zařízení se samostatnými pravidly, která se z působnosti uvedených zařízení vylučují, a to zejména:

- herní prvky pro privátní neveřejná zařízení, zpravidla certifikovaná podle souboru norem ČSN EN 71 *Bezpečnost hraček*;
- prostředky lidové zábavy – lunaparky, pouťové atrakce; lanová sportovní centra apod.;
- plovoucí předměty pro volný čas používané na vodě i ve vodě;
- sportovní a rekreační zařízení – lanová centra (konstrukční a bezpečnostní požadavky);

- nafukovací hrací zařízení – bezpečnostní požadavky a metody zkoušení.

Provozovatelé těchto zařízení, vyloučených z působnosti metodického doporučení, mohou tento dokument ve své praxi přiměřeně využít.

Metodické doporučení může být provozovatelem využito jako základ systému řízení bezpečnosti, jehož zavedení je vyžadováno po provozovateli například v ČSN EN 1176-7:2020 *Zařízení a povrch dětského hřiště – Část 7: Pokyny pro zřizování, kontrolu, údržbu a provoz* (dále jen ČSN EN 1176-7). (Pozn.: pro tento účel je v souladu s citovanou normou termín „řízení bezpečnosti“ definován jako systém zavedený provozovatelem dětského hřiště za účelem vymezení, udržování a pokud je třeba za účelem zlepšení bezpečnosti dětského hřiště jako celku, a to včetně prvků a povrchů.)

Metodické doporučení je připraveno v souladu s existujícími právními předpisy, nicméně jeho cílem ani reálnou ambicí není jejich doslovná rekapitulace a citace. Proto je třeba připomenout, že dodržování pokynů v něm uvedených nezbavuje provozovatele povinnosti dodržovat zákonné požadavky právních předpisů.

Článek 2

Legislativní východiska

Česká republika má zavedený režim posouzení shody herních prvků pro dětská hřiště před jejich uvedením na trh, neboť mezi stanovené výrobky ve smyslu zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky¹ se podle nařízení vlády č. 173/1997 Sb., kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody, řadí „zařízení dětských hřišť“ pod skupinu tzv. prostředků lidové zábavy. Shodu herního prvku musí tedy posoudit a potvrdit vydáním certifikátu autorizovaná osoba. Certifikaci podléhají i další zařízení řazené pod tuto skupinu, např. zařízení pro uživatele kolečkových sportovních potřeb (skateboardingová hřiště, nafukovací herní zařízení apod.).

Za splnění základních požadavků na výrobky se považuje splnění odpovídajících požadavků příslušných českých technických norem, které jsou zaváděny z evropských norem (EN). Normy ve vztahu k provádění nařízení vlády č. 173/1997 Sb. jsou vyhlášovány ve Věstníku ÚNMZ jako normy určené.

Povinné posouzení shody herních prvků pro dětská hřiště, odkazované v předcházejícím textu, však neplatí pro sportovní prvky a nářadí pro sportoviště a tělocvičny; to však neznamená, že by tyto prvky neměly vyhovovat požadavkům příslušných ČSN EN, např. s důrazem na vyloučení umístění nežádoucích předmětů na sportovní plochy, které pak vytváří riziko pro sport.

Posouzení shody se nevztahuje a neaplikuje pro vlastní provozování veřejného zařízení. Herní prvky a další výše uvedená zařízení tedy musí splňovat podmínky požadavků technické normy, což je doloženo certifikátem.

¹ Úplné citace zákonů jsou uvedeny v příloze 1.

Ten je obvykle vystavený pro prototyp prvku před jeho instalací, a proto se certifikáty k herním prvkům, jak je uvedeno výše, nevztahují na prvky po instalaci na veřejném zařízení.

Pro danou oblast je proto zásadní zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, jenž v ČR transponuje evropskou směrnici o obecné bezpečnosti výrobků. Účelem tohoto zákona je zajistit, aby výrobky uváděné na trh nebo do oběhu byly z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví pro spotřebitele bezpečné (v případech, kde neexistuje specifická regulace).

Při hodnocení nebezpečných látek v zařízení a povrchu hřiště je nutné vycházet z obecně platných předpisů, jako je zejména Nařízení (ES) 1907/2006 (dále jen REACH), včetně jeho následných změn. Návazně je pro zařízení dětského hřiště nebo pro povrchy tlumící náraz, kde se nesmí používat nebezpečné látky, které by mohly vyvolat škodlivé zdravotní účinky u uživatele zařízení, je zásadní norma *ČSN EN 1176-1:2018 Zařízení a povrch dětského hřiště – Obecné a bezpečnostní požadavky a zkušební metody* (dále jen ČSN EN 1176-1).

Požadavky na provoz venkovních hracích ploch jsou dány zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a prováděcími předpisy k tomuto zákonu – viz příloha č. 1.

Článek 3

Povinnosti výrobce, dodavatele

Osoba výrobce či dodavatele, která uvedla herní či sportovní prvek na trh ve smyslu zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a zákona č. 90/2016 Sb., o posuzování shody stanovených výrobků při jejich dodávání na trh, je povinna dodržet řadu povinností. Uvádíme je zde jen zkráceně a indikativně. Výrobce je povinen:

- zajišťovat, aby výrobky byly navrhovány a vyráběny v souladu se stanovenými požadavky;
- vyhotovit technickou dokumentaci a provést nebo si nechat provést postup posouzení shody stanovený nařízením vlády (zde nařízení vlády č. 173/1997 Sb.); po prokázání shody je výrobce povinen vypracovat prohlášení o shodě nebo jiný dokument potvrzující shodu (dále jen prohlášení o shodě);
- uvést na výrobku informační a identifikační údaje o výrobku a identifikační údaje a kontaktní údaje týkající se jeho osoby, zajistit, aby k výrobku byly přiloženy jasné a srozumitelné instrukce a bezpečnostní informace v českém jazyce;
- vést evidenci stížností a nevyhovujících výrobků a výrobků, které stáhl z oběhu, a informovat o těchto skutečnostech distributory, kterým tyto výrobky dodal;
- pokud se domnívá nebo má důvod se domnívat, že výrobek, který uvedl na trh, není v souladu se stanovenými požadavky, je povinen bez zbytečného odkladu přijmout nezbytná a účinná opatření k uvedení výrobku do souladu se stanovenými požadavky, nebo stáhnout výrobek z trhu nebo z oběhu; pokud výrobek představuje riziko ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí anebo jiného veřejného zájmu (dále jen riziko), je výrobce povinen o tomto riziku a o jeho povaze a příčinách, jakož i o přijatých opatřeních nebo o stažení výrobku z oběhu nebo z trhu, bezodkladně informovat orgán dozoru.

Pro výrobce – dodavatele vyplývají ještě některé další informační povinnosti ve vztahu k jednotlivým normám, vztahujícím se k prvkům veřejných zařízení, např. návody na instalaci, na použití, doporučení k četnosti kontrol atp.

Osoba výrobce či dodavatele musí doložit, že použité materiály jsou vhodné pro výstavbu zařízení pro hry a sport dětí a mládeže a jsou v souladu s příslušnými evropskými normami. Zvýšená pozornost musí být věnována výběru materiálu tam, kde se očekává přímý kontakt s kůží nebo kdy je zařízení vystaveno klimatickým podmínkám, jako je např. vysoká teplota.

Od 1. listopadu 2018 norma ČSN EN 1176-1 stanovuje požadavek v části 4.1.6, a sice že nebezpečné látky nesmí být v zařízení dětského hřiště nebo v povrchu tlumícího náraz použity způsobem, který vyvolává zdravotní negativní účinky.

V materiálech z plastů a pryží určených pro výstavbu zařízení pro hry a sport dětí a mládeže z hlediska zdravotních rizik jde především o „látky vzbuzující mimořádné obavy“ (SVHC), vymezené ve vazbě na citované nařízení EU REACH.

Mezi zakázané chemické látky patří mimo jiné azbest, olovo, formaldehyd, černouhelné dehtové oleje, karbolineum, polychlorované bifenyly (PCB) a polycyklické aromatické uhlovodíky (PAU).

Omezení pro vybrané předměty, dále hračky, včetně hraček pro pohybovou aktivitu, a předměty pro péči o děti, jejichž libovolné pryžové nebo plastové součásti, které za běžných nebo běžně předvídatelných podmínek použití přicházejí do přímého a dlouhodobého nebo opakovaného krátkodobého styku s lidskou kůží nebo ústní dutinou, obsahují PAU, jsou uvedena v příloze XVII nařízení REACH, položce 50, sloupci 2, odstavci 5, 6.

V případě, že prostory dětských venkovních a vnitřních hřišť a sportovišť jsou určeny i pro děti do 3 let věku, neměl by obsah ve vybraných chemických materiálech v zařízení přesahovat limity uvedené v příloze XVII nařízení REACH, položce 50, sloupci 2, odstavci 6.

Nebude-li tento limit splněn, je třeba provést pro použití těchto výrobků z pryže hodnocení zdravotních rizik. U zařízení určených pro starší děti, a to od 3 let věku výše, je nutné provést pro použití výrobků především z pryže hodnocení zdravotních rizik, tak aby byly splněny požadavky normy ČSN EN 1176-1.

Cílem navrhovaného omezení je zajistit, aby riziko rakoviny způsobené expozicí PAU zůstalo na minimální úrovni pro osoby přicházející do styku (vdechování a kontakt s kůží) s výše uvedenými výrobky. Patří sem především děti hrající si na hřištích a pracovníci, kteří takové povrchy instalují a udržují. Omezení je nejvhodnějším opatřením pro kontrolu rizik, které tyto látky představují.

K problematice SVHC, včetně seznamu sledovaných PAU, viz příloha č. 4.

Bezpečnost sportovních prvků se řídí požadavky příslušných technických norem pro jednotlivá sportovní zařízení a metodikami jednotlivých resortů (viz příloha č. 3). Inspekční činnost probíhá ve smyslu čl. 6 metodického doporučení.

Článek 4

Provádění montáže (instalace) herních a sportovních prvků

Herní či sportovní prvek má být instalován bezpečně, ve shodě s pokyny výrobce, s požadavky technických norem a s platnou legislativou (např. stavebními a bezpečnostními předpisy). Může být prokázáno, že při zajištění bezpečnosti prvku bylo postupováno i jiným způsobem, než jakým uvádí technická norma, a sice posouzením rizik; při tomto postupu musí být v souladu se zákonem o obecné bezpečnosti výrobků doloženo, jaká rizika a konkrétní bezpečnostní kritéria jsou výrobcem stanovena a jak bylo zajištěno a doloženo (v procesu zkoušení – posouzení shody) jejich splnění.

Za vlastní provedení instalace a montáže je odpovědný subjekt, který ji provádí (často to bývá dodavatel či výrobce prvků a celého veřejného zařízení, ale také smluvní stavební firma aj.). Po převzetí provozovatelem závisí dělení odpovědností na konkrétních smluvních záručních podmínkách.

Z hlediska ochrany zájmů samotného provozovatele veřejného zařízení, ale především účinného naplnění předmětu tohoto metodického doporučení, se doporučuje, aby si provozovatel před jeho převzetím objednal nezávislé kontroly zařízení, a sice konzultaci před instalací, kontrolu během instalace a zejména kontrolu po instalaci.

Článek 5

Všeobecné povinnosti provozovatele

Provozovatel zajišťuje bezpečný provoz veřejného zařízení a je za bezpečnost provozu přímo odpovědný.

Při výběru materiálů nebo hmoty pro zařízení dětského hřiště nebo povrchu tlumícího dopad je nutné zvážit jeho možný toxický účinek na zdraví a životní prostředí.

Norma ČSN EN 1176-7 vyžaduje po provozovateli zavedení systému řízení bezpečnosti. Pro tento účel může jako východisko sloužit toto metodické doporučení a dokumenty citované v přílohách. Termín „řízení bezpečnosti“ je definován jako systém zavedený provozovatelem veřejného zařízení za účelem vymezení, udržování a pokud je třeba, za účelem zlepšení bezpečnosti zařízení jako celku, včetně prvků a povrchů.

Každý herní či sportovní prvek a jeho součásti mají být užívány, udržovány a kontrolovány podle návodu výrobce a v intervalech, které určuje norma. Výrobce ve svých návodech informuje např. o materiálových vlastnostech výrobků, které je třeba brát na zřetel, neboť mohou ovlivňovat četnost provozních kontrol. Uvádí rovněž návody k používání herních či sportovních prvků a upozorňuje na místa, na která je třeba se zaměřit při kontrole.

Provozovatel zajistí plánování údržby a kontroly, evidenci zjištěných závad, drobné i celkové opravy, ale také čištění v intervalech podle potřeby a u některých druhů herních a sportovních prvků i mazání, konzervaci apod.

Aby se snížilo riziko úrazu, provozovatel zajistí vypracování, zavedení a dodržování odpovídajícího **plánu běžné údržby**. Plán stanovuje údržbu prvků a jiných částí zařízení, pokyny pro postup při stížnostech, zjištění závad apod. Taková opatření zahrnují například:

- utažení upevňovacích prvků;
- obnovení nátěru a novou úpravu povrchů zařízení;
- údržbu všech povrchů tlumících nárazy;
- promazání ložisek;
- obnovu označení vybavení za účelem indikace výšky náplní sypkého materiálu;
- čištění;
- odstranění cizích předmětů, např. skleněných střepeň a jiných ostrých předmětů;
- obnovení sypké náplně na její správnou úroveň;
- údržbu volných ploch.

Inspekce herních a sportovních prvků umístěných na veřejném zařízení a veřejného zařízení jako celku sestává ze tří vzájemně se doplňujících segmentů: běžné vizuální kontroly, provozní kontroly a pravidelné nezávislé odborné kontroly (hlavní roční kontroly). Principy jsou stručně popsány v samostatném článku 6.

Provozní dokumentace eviduje výstupy všech činností, které jsou součástí řízení bezpečnosti. Provozovatel by měl vést následující záznamy a dokumentaci:

- prohlášení výrobce o shodě vydané na základě certifikátu (toto je v případě herních prvků dětského hřiště povinné, v případě sportovišť, tělocvičen a podobných veřejných zařízení nepovinné); doporučuje se vyžadovat i certifikát o provedeném posouzení shody každého herního prvku třetí stranou a „závěrečný protokol“, neboť má být nedílnou součástí certifikátu; protokol obsahuje technickou specifikaci výrobků a vyobrazení výrobků, případně i další protokoly o provedených zkouškách;
- výrobcem dodanou konstrukční a nabídkovou dokumentaci a katalogový/technický list – pro každý herní či sportovní prvek, vystavený výrobcem a zahrnující podrobné specifické parametry prvku, podmínky pro instalaci aj.;
- pokyny výrobce pro provádění četnosti kontrol a údržby;
- záznamy provozovatele, např. (provozní) deník (záznamy o provozních kontrolách, údržbě, plánech a hodnocení bezpečnosti řízení);
- protokoly o vstupních a ročních nezávislých kontrolách; případně další protokoly;
- provozní řád.

Tato dokumentace má být přístupná v případě potřeby pro údržbu, kontrolu, opravy; důležitá je také při šetření úrazu či jiné nehody.

Článek 6

Inspekce veřejných zařízení s herními a sportovními prvky

Inspekce – základní principy

Tento článek, ostatně jako metodické doporučení obecně, se netýká (dozorových) inspekcí prováděných orgány dozoru a jinými kompetentními orgány státu, nýbrž objednaných inspekčních postupů, které provozovatel zajišťuje v rámci prevence v souladu s technickými normami.

V aplikaci správné praxe provozu veřejných zařízení se setkáváme s následujícími formami inspekci², za které je provozovatel odpovědný.

Inspekce herních a sportovních prvků umístěných na veřejném zařízení a veřejného zařízení jako celku sestává ze tří vzájemně se doplňujících segmentů: běžné vizuální inspekce, provozní inspekce a pravidelné nezávislé odborné inspekce (hlavní roční inspekce).

Žádná norma ani žádný jiný předpis výrobce neopravňuje k tomu, aby určoval (či jakýmkoli způsobem podmiňoval), kdo může, nebo kdo bude u jeho výrobků provádět roční nezávislé odborné inspekce.

Plánování inspekci zohledňuje místní podmínky a pokyny výrobce s ohledem na materiálové vlastnosti výrobku, jež mohou ovlivnit nezbytnou četnost kontrol. Plán by měl být sestaven s ohledem na provoz, opravy a údržbu zařízení. Servisní práce a opravy (např. výrobcem, dodavatelem) nejsou součástí inspekce, nýbrž probíhají od inspekce odděleně, samostatně.

Jestliže byly v průběhu inspekce objeveny závažné neshody ohrožující bezpečnost, musí být bezodkladně odstraněny. Pokud to není možné, je třeba zařízení zajistit proti použití, např. jeho znehybněním nebo odstraněním.

Plán inspekci a závěrů z prohlídek a odborných technických inspekci s podkladem o provedených opravách je nutnou evidencí, kterou uschovává provozovatel k prokázání péče o bezpečný provoz.

Výběr odborně způsobilé osoby k provádění pravidelné nezávislé odborné inspekce je výhradně volbou provozovatele. Provozovatel by ve vlastním zájmu měl brát v úvahu: nezávislost, odbornou způsobilost, pojištění pro inspekční činnost a další ukazatele ve vztahu k odborně způsobilé osobě.

U provozních inspekci musí brát provozovatel v úvahu místní podmínky, jež mohou ovlivnit nezbytnou četnost kontrol.

² V české odborné literatuře, včetně technických norem, nebyl dosud dosažen plný soulad v některých pojmech a termínech zavedených a používaných ve vztahu k dětským hřištím a sportovištím. Zejména se jedná o pojmy týkající se **inspekci** – **kontrol** těchto veřejných zařízení. V tomto metodickém doporučení v návaznosti na vývoj evropské normalizace (EN 1176-7:2020, TNI CEN/TR 17207:2020) je sjednoceno používání pojmu „inspekce“ a „inspektor“, přičemž jinak se v odborném prostředí běžně setkáváme s použitím výrazů „kontrola“, resp. „kontrolor“, či také „revizní technik“, případně i dalších.

Třístupňová inspekce

Běžná vizuální inspekce – slouží ke zjištění nápadných zdrojů nebezpečí způsobených vandalizmem, používáním nebo povětrnostními podmínkami; jedná se např. o nebezpečí v podobě odlomených součástí prvků, střepů skla z rozbitých lahví či odhozených injekčních stříkaček. Tuto kontrolu zajišťuje provozovatel svým poučeným pracovníkem, podle charakteru veřejného zařízení v závislosti na vytížení hřiště případně i každodenně, avšak v minimální frekvenci 1krát týdně. V případě zjištění závad se provádí zápis. Zjištěné závady je nutno bezodkladně odstranit.

Provozní inspekce – slouží ke zjištění závažnějších technických nedostatků herních a sportovních prvků, které nedokáže odhalit, resp. odstranit, běžná vizuální inspekce. Kontrola by měla odhalit například projevy opotřebení prvků či jejich stabilitu. Tuto inspekci proto musí provádět osoba proškolená. Může to být zaměstnanec provozovatele, ale i odborná firma. Inspekci je třeba doložit vždy zápisem o jejím provedení a případných zjištěných závadách. Inspekce se provádí zpravidla v intervalech 1–3 měsíců, dle doporučení výrobce s ohledem na materiál herního prvku, míru užívání dětského hřiště apod. Zjištěné závady je nutno bezodkladně odstranit.

Roční hlavní inspekce – provádí se za účelem zjištění celkové úrovně bezpečnosti veřejného zařízení – herních či sportovních prvků, základů a povrchů včetně proměření, zda veřejné zařízení a prvky na něm umístěné splňují požadavky odpovídající souboru ČSN EN 1176 či jiných příslušných norem. Ke změnám úrovně bezpečnosti může totiž docházet po jakýchkoliv úpravách provedených na základě bezpečnostních vlivů, zjištěných známek hniloby nebo koroze, s tím souvisejících provedených oprav nebo dodatečně přidaných nebo vyměněných částí atp. Výstupem této inspekce je zpráva o kontrole (též revizní, inspekční zpráva), na jejímž základě je nutno zjištěné závady bezodkladně odstranit.

Roční kontrolu má nezbytně provádět osoba odborně způsobilá, nezávislá na provozovateli a na výrobcu. **Nezávislost** osoby provádějící roční hlavní kontrolu je vyžadována ČSN EN 1176-7, kde je uvedeno, že se jedná o odborně způsobilou osobu, která nebyla přímo zapojena do instalace zařízení a není zodpovědná za opravy a provoz.

V ČR byla konsensuálně vymezena samoregulační opatření v rámci Odborné sekce infrastruktury kvality Rady kvality České republiky. Zveřejněna byla např. v Příručce správné praxe pro bezpečný provoz veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže (dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen apod.), viz příloha 3.

Zdůrazňujeme zejména: osoba musí být nezávislá na zainteresovaných stranách, konkrétně:

- osoba se nesmí účastnit žádných činností, které mohou být ve střetu s nezávislostí jejího úsudku a integrity prováděné inspekce (například se nesmí angažovat ve výrobě, dodávkách, instalaci, nákupu, vlastnictví, užívání či údržbě předmětu inspekce);
- osoba nesmí být součástí právního subjektu, který se podílí na návrhu, výrobě, dodávkách, instalaci, nákupu, vlastnictví, užívání nebo údržbě předmětu inspekce;
- osoba nesmí být s takovým subjektem provázána (například smluvními vztahy).

Tyto aspekty by provozovatel měl mít velmi dobře vyhodnoceny a ošetřeny i z důvodu, že zajištění vlastního technického provozu a správy veřejného zařízení je často přenášeno na

třetí osobu (technická správa zeleně, hřišť atp.), která pak zajišťuje nejen provozní činnosti, ale zadává k nezávislému provedení i roční hlavní inspekce. Provozovatel se ale principiálně nemůže zbavit své odpovědnosti za bezpečný provoz veřejného zařízení, a proto je v jeho zájmu, aby roční hlavní inspekce smluvně zajišťoval on, včetně výběru inspektora (viz dále), a tímto přístupem a postupem si zajistí přehled o skutečném stavu herních a sportovních zařízení, za které nese odpovědnost.

Odborná způsobilost osoby provádějící inspekci zahrnuje odpovídající a dostatečné odborné proškolení, dovednosti a znalosti k výkonu inspekce. Odborná způsobilost je definována a vyžadována pro provádění inspekci v již citované normě ČSN EN 1176-7, a podstata odborné způsobilosti je vymezena normalizačním dokumentem – *TNI CEN/TR 17207 Dětská hřiště a rekreační areály – Požadavky na kvalitu a způsobilost inspektorů (2017/2020)* (dále jen *TNI CEN/TR 17207*), a to nejen pro dětská, ale i pro sportovní hřiště. Komplexní informace o věcné podstatě tohoto není předmětem metodického doporučení. Je však realitou, že na trhu existuje mnoho osob, které se prokazují nedůvěryhodnými doklady své způsobilosti. Doporučujeme se obracet na subjekty, které disponují doklady, že jsou součástí akreditovaných vzdělávacích systémů, např. modelu spravovaného Českou společností pro jakost akreditovaného Českým akreditačním institutem, společností založenou státem. Před uzavřením smlouvy na inspekci doporučujeme vyžadovat doložení dokladu o splnění požadavků uvedené technické zprávy *TNI CEN/TR 17207*.

Další typy kontrol

Konzultace před instalací – je předpokladem dobré (budoucí) spolupráce odborníků zainteresovaných stran na budování veřejného zařízení – od konstruktéra po inspektora; slouží k posouzení návrhu a uspořádání veřejného zařízení před zahájením stavebních prací.

Kontrola během instalace – provádí se v procesu výstavby veřejného zařízení; zahrnuje kontrolu bezpečnostních charakteristik, například těch, které by bylo obtížné kontrolovat po dokončení instalace. Například pokud se použijí syntetické povrchy na veřejném zařízení, kontrolují se podkladové vrstvy, odvodňovací soustavy atp. Předmětem kontroly jsou také charakteristiky; jejich nedodržení by bylo po instalaci obtížné napravovat – např. správné umístění prvků (např. jejich rozsah pádu či volný prostor, který se nesmí překrývat s jinou bezpečnostní plochou).

Inspekce po instalaci (vstupní inspekce) – provádí se před otevřením/zpřístupněním zařízení pro veřejnost, resp. před převzetím zařízení od dodavatele provozovatelem; je v zájmu provozovatele, aby zajistil na dokončených nových veřejných zařízeních po instalaci odbornou kontrolu s proměřením, zda hřiště splňuje požadavky příslušné technické normy a bylo správně instalováno. Podobně, jako je tomu v případě roční hlavní kontroly, norma ČSN EN 1176-7 vyžaduje, aby inspekci prováděla odborně způsobilá nezávislá osoba, tak jak je popsáno výše. Certifikáty vystavené pro prototypy na umístěné prvky totiž obecně zaručují shodu s požadavky technických norem pouze před instalací prvků.

Inspekce po úrazu – provádí se po vážném úraze na veřejném zařízení za účelem analýzy a posouzení bezpečnosti veřejného zařízení a pomoci při určení, zda situace vyžaduje bezodkladná opatření.

Zpráva o inspekci

Zpráva o inspekci je dokument vytvořený na základě provedené kontroly veřejného zařízení, minimálně splňující požadavky technické zprávy *TNI CEN/TR 17207*:

- kritéria pro kontrolu (uvedení příslušných zákonů, a právních předpisů, technických norem, vyhlášek a metodik, týkajících se kontrolovaného veřejného zařízení);
- rozsah inspekce (co bylo/nebylo kontrolováno, např. mobiliář, oplocení apod., na základě objednávky či smlouvy s provozovatelem);
- identifikace inspektora (doložení odborné způsobilosti pro inspekční činnost herních a sportovních zařízení, pojištění pro inspekční činnost, kalibrační listy zkušebních a měřicích prostředků);
- fotodokumentace prvku se zjištěnými závadami, fotodetaily závad, popis závad s odkazem na příslušnou normu;
- návrh oprav;
- zjištění z proměření dopadových ploch u herních i sportovních prvků, a to jak ze sypkých, tak z pryžových materiálů (EPDM);
- závěr – vyhovuje/nevyhovuje požadavkům příslušné ČSN EN, upozornění, dodatky.

Článek 7

Venkovní hrací plochy

Venkovní hrací plochy jsou plochy určené pro hry dětí, které k tomuto účelu byly kolaudovány a mají svého provozovatele:

- venkovní hrací plocha předškolních zařízení je plocha určená k hraní a pohybu dětí. Plocha je nedílnou součástí předškolního zařízení;
- venkovní hrací plocha školských zařízení je plocha určená ke sportu a venkovnímu pobytu dětí. Plocha je nedílnou součástí školského zařízení.

Venkovní hrací plochy musí splňovat základní hygienické požadavky pro provoz venkovních hracích ploch ve smyslu zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví:

- písek – kopaný písek, musí vyhovovat limitům pro vybrané indikátory mikrobiologického, parazitologického a chemického znečištění písku uvedených ve vyhlášce č. 238/2011 Sb., o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch, ve znění pozdějších předpisů;
- provozovatel venkovní hrací plochy určené pro hry dětí je povinen zajistit, aby písek užívaný ke hrám dětí v pískovištích nebyl mikrobiálně, chemicky a parazitárně znečištěn nad hygienické limity upravené prováděcím právním předpisem. Podmínky provozování takové hrací plochy s pískovištěm, režim údržby a způsob zajištění stanovených hygienických limitů upraví provozovatel v provozním řádu. Opatření na zabránění nebo odstranění kontaminace písku a hracích ploch – myšlena jsou nespécifická opatření vedoucí k minimalizaci mikrobiologického znečištění, jako je například zábrana vstupu

volně pobíhajících zvířat, zakrytí pískoviště apod. Systém opatření je zanesen do provozního řádu hracích ploch;

- metody parazitologických stanovení, metody stanovení mikrobiologických indikátorových mikroorganismů a stanovení požadovaných chemických ukazatelů v písku jsou uvedeny v přílohách k pokynu hlavního hygienika k zajištění jednotného postupu při kontrolách pískovišť venkovních hracích ploch (č. j. MZDR 35023/2004 HEM).

Státní zdravotní dozor pískovišť venkovních hracích ploch je stanoven § 84 odst. 1 písm. a), h), i) a § 100 zákona o ochraně veřejného zdraví. Obsah provozních řádů venkovních hracích ploch je upraven § 13 odst. 2.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Právní předpisy

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/2016 Sb., o posuzování shody stanovených výrobků při jejich dodávání na trh, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 173/1997 Sb., kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška 238/2011 Sb., o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 1907/2006 (REACH), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 2 – Technické normy a další normativní dokumenty na herní a sportovní prvky pro veřejná zařízení

Na herní a sportovní prvky pro veřejná zařízení se vztahuje několik desítek technických norem a dalších normativních dokumentů (k datu vydání tohoto metodického doporučení je jich přes 60). Z tohoto důvodu zde nelze uvádět kompletní seznam. Navíc technické normy procházejí pravidelnými revizemi a vznikají normy nové, takže takový seznam by zastarával.

Zdůrazníme alespoň, že pro dětská hřiště je nejdůležitější soubor norem ČSN EN 1176 *Zařízení a povrch dětského hřiště* sestávající z 11 částí. Např. část 1 se týká obecných a bezpečnostních požadavků a zkušebních metod, část 7 pokynů pro zřizování, kontrolu, údržbu a provoz. Řada norem se pak týká požadavků na jednotlivé herní prvky. Důležitost, která je i na evropské úrovni věnovaná problematice kvality provádění inspekcí, je podpořena v době přípravy tohoto metodického doporučení vydáním nové technické zprávy *TNI CEN/TR 17207: 2020 Dětská hřiště a rekreační areály – Požadavky na kvalitu a způsobilost inspektorů*.

Ve vztahu ke sportovním prvkům byla vydána rovněž celá řada evropských norem. Upozorňujeme zde i na existenci průřezových norem, vztahujících se na tato veřejná zařízení v horizontálním přístupu ke stanovení požadavků: např. se jedná o ČSN EN ISO 20957-1:2014 *Stacionární tréninková zařízení – Část 1: Základní bezpečnostní požadavky a zkušební metody*, ČSN EN 15312+A1:2011 *Víceúčelové sportovní zařízení s volným přístupem – Funkční a bezpečnostní požadavky a metody zkoušení*, anebo o ČSN EN 14 974: 2020 *Skateparky – Bezpečnostní požadavky a metody zkoušení*.

Konkrétně jsou komplexní informace o technických normách včetně předmětného oboru přístupné na následujících webových adresách:

- ÚNMZ, Informační portál předpisy a normy – <https://www.unmz.cz/statni-zkusebnictvi/informacni-portal-unmz/>
- Česká agentura pro standardizaci, ČSN online – <http://www.agentura-cas.cz/csn-online>
- Ověřené hřiště – <https://www.overenehriste.cz/dokumenty/predpisova-zakladna.php>

Příloha č. 3 – Rezortní metodická doporučení, příručky správné praxe, odkazy na zdroje a webové stránky aj.

- Metodické doporučení k zajištění ochrany zdraví a zvýšení bezpečnosti dětí a mládeže na dětských a sportovních hřištích i v tělocvičnách. *Zdraví a životní prostředí - venkovní hrací plochy* [online]. Praha: Státní zdravotní ústav, 2007 [cit. 2020-07-15]. SZÚ čj. CHŽP 35-112/07-10. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/puda/legislativa_venkovni_hraci_plochy/M D2007.pdf.
- Metodická informace k zabezpečování provozu a údržby ve sportovních zařízeních, na dětských hřištích a v tělocvičnách. *Metodická informace - dětská hřiště a tělocvičny* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007 [cit. 2020-07-15]. MŠMT čj. 24 199/2007-50. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/sport/metodicka-informace>.
- Dupal, L., ed. *Příručka správné praxe pro bezpečný provoz veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže (dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen apod.) v České republice*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Sdružení českých spotřebitelů, 2017. ISBN 978-80-87719-46-6.
- Dupal, L., Houžvičková, Z., eds. *Metodický postup k zabezpečení prevence úrazů dětí a mládeže na hřištích, sportovištích a v tělocvičnách*. 3. přeprac. vyd. Praha: Sdružení českých spotřebitelů, 2014. ISBN 978-80-87719-14-5.

Webové stránky:

- Státní zdravotní ústav – <http://www.szu.cz>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – <https://www.msmt.cz>
- Ministerstvo vnitra – <https://www.mvcr.cz>
- Česká agentura pro standardizaci – <http://www.agentura-cas.cz>
- Bezpečná hřiště a sportoviště – <https://www.overenehriste.cz>

Příloha č. 4 – Doplnující informace k tématu SVHC

U ostatních SVHC látek obsažených ve výrobcích z pryže nebo jejich recyklátů uvedených v článku č. 2 (REACH), u kterých nejsou stanoveny limity, musí být provedeno hodnocení zdravotních rizik.

Pro informaci uvádíme, že agentura ECHA v únoru 2017 zpracovala pro Evropskou komisi zprávu „Hodnocení možných zdravotních rizik recyklovaných pryžových granulí používaných jako výplň v umělých trávnicích sportovních hřišť“. Zhodnotila rizika při stanovených koncentracích PAU v umělých trávnicích sportovních hřišť a následně vydala v dubnu 2017 Doporučení ECHA/PR/17/04 pro výrobce povrchů z recyklovaného pryžového granulátu a pro provozovatele a uživatele sportovišť s tímto povrchem. V souladu s tímto doporučením doporučujeme také:

- zajistit dodávání pryžových granulí s nízkými koncentracemi PAU
- měřit koncentrace PAU a předávat informace uživatelům sportovního zařízení (provozovatelé hřišť)
- vytvořit pokyn pro výrobce a dovozce recyklovaného pryžového granulátu ohledně zkoušení jejich materiálu (výrobci pryžových granulátů a zúčastněné organizace)
- poskytovat srozumitelným způsobem informace (evropské sportovní kluby / organizace, fotbalové asociace)
- zajistit dostatečnou ventilaci u krytých hřišť (provozovatelé existujících krytých hřišť).

Seznam sledovaných PAU

1. benzo(a)pyren (BaP)
2. benzo(e)pyren (BeP)
3. benzo(a)antracen (BaA)
4. chryzen (CHR)
5. benzo(b)fluoranten (BbFA)
6. benzo(j)fluoranten (BjFA)
7. benzo(k)fluoranten (BkFA)
8. dibenzo(a,h)antracen (DBAhA)